

Nr 40

Utlåtande i anledning av motion om en samhällsägad basindustri i Kalmar län.

I motionen II: 173 av herr *Lorentzon m. fl.* föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om skyndsamt utredning med sikte på anläggande av samhällsägad basindustri i Kalmar län, förslagsvis Oskarshamn, i enlighet med vad i motionen anförts.

Motionen

Den näringspolitiska utvecklingen i Kalmar län liksom i andra delar av sydöstra Sverige uppvisar, säger motionärerna, sedan länge negativa drag. Särskilt pekats härvidlag på den successiva avvecklingen av varvsrörelsen i Oskarshamn. Motionärerna redogör för de åtgärder som vidtagits för att mildra den s. k. varvskrisens verkningar men finner det tvivelaktigt att en varaktig uppryckning av Oskarshamns näringsliv skall kunna säkras genom ingripanden punktvis i form av samhällsägt stöd åt privat företagande. Kalmar län kännetecknas, anför motionärerna vidare, av en ofördelaktig befolkningsutveckling, låg yrkesverksamhetsfrekvens och ensidig industri. För att industrifrågan i Oskarshamn skall lösas erfordras enligt deras mening en lokaliseringspolitik som tar sikte på skapande av en basindustri i statlig regi, eventuellt i samverkan med kommuner och kooperativa företag. Regionen säges också kunna erhålla näringsmässig stimulans genom vidgad handel med länderna på andra sidan Östersjön.

Uppgifter i anslutning till ärendet

Oskarshamnsregionen omfattar Oskarshamn, Mönsterås, Hultsfreds-Virserums och Högsby kommunblock. Av tillgängliga uppgifter om folkmängden och sysselsättningsförhållandena i regionen framgår bl. a. följande. Antalet invånare var vid årsskiftet 1967/68 ca 67 000. Folkmängden steg under 1950-talet med inemot 1 000 personer men har sedan 1960 med vissa fluktuationer varit i stort sett oförändrad. Flyttningsrörelserna har varit små. Under 1967 uppgick nettoutflyttningen emellertid till ca 650 perso-

ner, varav 300 från mönsteråsblocket, något som anses avspegla förändringarna på arbetsmarknaden. Av de fem kommunblocken har de båda förstnämnda registrerat en befolkningsökning sedan 1960, oskarshamnsblocket med 3 procent.

Jordbruk och skogsbruk spelar större roll inom området än genomsnittligt för riket. Industrin sysselsatte år 1965 ca 55 procent av de förvärvsarbetande, vilket innebar en viss ökning sedan år 1960. År 1964 fanns i regionen ca 250 företag inom industrin med mer än 5 anställda. Antalet anställda vid de 20 största företagen i regionen minskade från december 1965 till februari 1968 från ca 6 000 till ca 5 700. Av dessa företag ligger åtta (med ca 2 700 resp. ca 2 300 anställda) i Oskarshamns kommunblock.

Lokaliseringsstöd i form av industrilokaler uppförda som statskommunala beredskapsarbeten utgick under åren 1963—1965 till sex företag i oskarshamnsregionen. Utvidgningen av de berörda företagen väntades av dessa medföra en ökning av antalet sysselsatta med 1 380 personer. I september 1967 visade sig emellertid sysselsättningsökningen ha uppgått endast till 500 personer, och detta antal reducerades ytterligare, så att det i januari 1968 uppgick till drygt 300 personer.

Statligt lokaliseringsstöd enligt de fr. o. m. den 1 juli 1965 gällande reglerna har lämnats till ett företag i regionen, beläget i Oskarshamn. Stödet beviljades i form av ett lån på 1,5 milj. kr. till maskininvesteringar. Ytterligare en ansökan om lokaliseringsstöd till ett företag i Oskarshamn är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, besvarade den 25 april 1968 i andra kammaren en interpellation av herr Börjesson i Glöminge (cp) angående åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnsområdet. I svaret framhölls att dessa svårigheter främst berodde på nedläggningen av AB Oskarshamns varv. Därför lämnades inledningsvis en utförlig redogörelse för den utveckling som lett fram till företagets nedläggning sommaren 1967.

Efter att under vintern 1962—1963 ha avskedat ca 200 personer varslade företaget i juni 1963, då antalet anställda var ca 1 000, om att varvsrörelsen skulle läggas ned hösten 1964. Det blev senare möjligt att förlänga avvecklingsperioden. Personalstyrkan reducerades dock successivt. För att möjliggöra fortsatt verksamhet vid företaget beviljades bolaget i slutet av år 1964 en statlig lånegaranti om 7,5 milj. kr. Verksamheten inriktades nu på tillverkning av mekaniska verkstadsprodukter, varjämte avsikten var att i viss utsträckning reparera fartyg. Enligt planerna skulle i det sålunda rekonstruerade bolaget sysselsättas 350—400 man. Sysselsättningen kom dock att ligga på en betydligt högre nivå. Den konjunkturdämpning som inträdde mot slutet av år 1965 medförde nya svårigheter som tilltog och i slutet av april 1967 ledde till varsel om nedläggning av företaget, som då

hade inemot 400 anställda. Större delen av personalen avskedades i slutet av juni 1967. Efter årsskiftet 1967—1968 har ingen verksamhet förekommit vid företaget.

I interpellationssvaret redogjordes vidare för arbetsmarknadsmyndigheternas åtgärder för att tillföra staden nya arbetstillfällen. Dessa åtgärder, som började i samband med inskränkningen av varvsdriften 1962, ledde till att nära 700 nya arbetstillfällen tillkom fram till april 1967. Vissa företagsutvidgningar som medför ökat personalbehov har aviserats. Antalet arbetslösa i Oskarshamn var i mitten av april i år 147 mot 206 vid samma tidpunkt 1967. En större industri i staden hade dessutom infört korttidsarbete, vilket berörde 115 personer. En annan större industri med 140 anställda varslade i april 1968 om nedläggning av verksamheten ca två år senare. Antalet sysselsatta i beredskapsarbete var i mitten av april ca 300, varav ett 40-tal i industriellt beredskapsarbete. I arbetsmarknadsutbildning deltog vid samma tidpunkt 125 personer.

I interpellationssvaret betonades vidare att arbetsförmedlingen med stor intensitet bedrev arbetet med att söka skaffa nya anställningar åt de arbetslösa och åt de i beredskapsarbete placerade. En ökad aktivitet inom väsentliga delar av länets industri beräknades av länsarbetsnämnden komma till stånd under de kommande månaderna. De förslag som framlagts om återupptagande av varvsdriften hade bedömts icke vara möjliga att realisera. Arbetsmarknadsmyndigheterna arbetade emellertid intensivt med att söka lokalisera ytterligare industriell verksamhet till oskarshamnsområdet.

Under debatten ställde interpellanten frågan huruvida planer föreläge att förlägga ett statligt företag till Oskarshamn. Något direkt svar på denna fråga lämnades icke. Statsrådet gav emellertid uttryck för den meningen, att, i den mån det finnes statliga företag att lokalisera, det borde vara möjligt att söka rikta lokaliseringen också mot oskarshamnsområdet. Stadens läge bedömdes som gynnsamt. Därutöver påpekades att god service står till buds i staden och att en tillgång för området kommer att vara det atomkraftverk som avses bli färdigt 1969 eller 1970 och som kan beräknas bli en lokaliseringsfaktor.

Utskottet

Sysselsättningsläget i oskarshamnsregionen har på senare tid allvarligt försämrats. Såsom påpekats såväl i motionen som i det interpellationssvar i ämnet som för en tid sedan avgavs av chefen för inrikesdepartementet beror de nuvarande sysselsättningssvårigheterna i första hand på nedläggningen av AB Oskarshamns varv. Till betydande del har bortfallet av arbetstillfällen vid varvet kompenseras genom att nya arbetstillfällen av

annat slag tillkommit. Helt har dock detta inte kunnat ske. En icke ringa arbetslöshet föreligger, och ett avsevärt antal arbetssökande har placerats i beredskapsarbete. Härtill kommer att ytterligare en större industri i staden nyligen varslat om nedläggning, visserligen först om ca två år.

Den aktuella situationen i oskarshamnsområdet påkallar uppenbarligen åtgärder i syfte att väsentligt förbättra sysselsättningsläget. I det nyssnämnda interpellationssvaret har redogjorts för arbetsmarknadsmyndigheternas energiska strävanden i denna riktning. Att dessa strävanden hittills icke fullt ut fått önskad effekt torde till betydande del få tillskrivas det rådande konjunkturläget. Då en konjunkturuppgång nu synes vara på väg att inträda finns underlag för förhoppningar om en ökad investeringsaktivitet som kan förbättra förutsättningarna för såväl utbyggnad av befintliga företag i området som lokalisering av nya industrier dit.

I sitt utlåtande 1964 (nr 16) över motioner om åtgärder för fortsatt drift vid Oskarshamns varv redovisade utskottet vad som då gjorts för att genom arbetsförmedlings-, omskolnings- och lokaliseringsåtgärder avhjälpa de svårigheter som företagna driftsinskränkningar medfört för den berörda personalen. De nya påfrestningar som sedermera drabbat Oskarshamns varv och staden ger enligt utskottets mening inte anledning till något negativt omdöme om de nyssnämnda insatserna. Även vad gäller dagens problem synes lösningen främst vara att söka i åtgärder av liknande slag, av vilka också nu finnes ökade erfarenheter, samtidigt som nya resurser ställts till förfogande.

Det botemedel för sysselsättningssvårigheterna i oskarshamnsområdet som motionärerna i första hand anvisar är anläggande av samhällelig basindustri. Det nya atomkraftverk som berördes i interpellationsdebatten kan sägas vara en sådan basindustri och har bedömts kunna gynnsamt påverka lokalisering av nya industrier till regionen. Utskottet finner det givetvis inte uteslutet att frågan om upptagande av ytterligare industriell verksamhet i samhällelig regi bör prövas. En sådan prövning torde emellertid böra ske främst från andra utgångspunkter än dem motionärerna angivit. En samhällelig etablering som i första hand motiverades med att lokaliseringspolitiska åtgärder av annat slag icke kunnat genomföras skulle sannolikt ha alltför dåliga framtidsutsikter för att böra förverkligas.

Äberopande vad här anförts hemställer utskottet,
att riksdagen avslår motionen II: 173.

Stockholm den 14 maj 1968

På bankoutskottets vägnar:

NILS STÄHLE

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Stähle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Lundin (s), Lundberg (h), Brundin (h)*, Österdahl (fp) och Wikberg (cp)*;

från a n d r a kammaren: herrar Regnéll (h)*, Hagnell (s), Berglund (fp), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp), Ekström i Iggesund (s)* och Fridolfsson i Rödeby (s)*.

* Ej närvarande vid utskottets justering.

Reservation

av herrar Österdahl (fp) och Börjesson i Glömminge (cp).